

Cuprins

TITLUL I. INTRODUCERE ÎN DREPTUL CIVIL AL FAMILIEI	1
<i>Secțiunea 1. Familia. Drept și sociologie</i>	1
<i>Secțiunea a 2-a. Noțiunea de familie în sens sociologic</i>	2
2.1. Definiția sociologică a familiei	2
2.2. Tipuri de familii	3
2.3. Funcțiile familiei	3
<i>Secțiunea a 3-a. Noțiunea de familie în sens juridic</i>	5
3.1. Cadrul legislativ general	5
3.1.1. Reglementarea relațiilor de familie din perspectiva dreptului național	5
3.1.2. Noțiunea de „viață de familie” din perspectiva Constituției și a dreptului european al drepturilor omului	5
3.2. Noțiunea de familie din perspectiva reglementărilor interne	8
3.2.1. Polivalența juridică a noțiunii de familie	8
3.2.2. Noțiunea de familie potrivit Codului civil	8
3.2.3. Definiții legale speciale ale familiei	10
<i>Secțiunea a 4-a. Obiectul dreptului civil al familiei. Principii. Evoluția reglementării</i>	11
4.1. Obiectul de reglementare	11
4.2. Principiile dreptului civil al familiei	12
4.2.1. Considerații generale	12
4.2.2. Principiul egalității sexelor	12
4.2.3. Principiul monogamiei	13
4.2.4. Principiul liberului consimțământ la căsătorie	13
4.2.5. Principiul ocrotirii căsătoriei și familiei	14
4.2.6. Principiul respectării interesului superior al copilului	14
4.2.7. Principiul egalității în drepturi între copilul din afara căsătoriei și copilul adoptat cu cel din căsătorie	15
4.2.8. Principiul solidarității familiale	16
4.3. Familia – instituție a dreptului civil. Tendințe legislative de evoluție	16
4.3.1. Familia – instituție a dreptului civil	16
4.3.2. Tendințe actuale de evoluție a reglementării	17
TITLUL II. CĂSĂTORIA	20
Capitolul I. Regimul general al căsătoriei	20
<i>Secțiunea 1. Noțiune, caractere și natură juridică</i>	20
1.1. Noțiune	20
1.2. Caracterele juridice ale căsătoriei ca act juridic	20
1.3. Natura juridică a căsătoriei	22
1.3.1. Căsătoria – contract?	22
1.3.2. Căsătoria – act statutar?	23

1.3.3. Concluzii	24
<i>Secțiunea a 2-a. Libertatea matrimonială</i>	26
2.1. Conținutul libertății matrimoniale	26
2.2. Dreptul persoanei de a se căsători. Limite legale și convenționale (clauzele de celibat)	26
2.2.1. Dreptul fundamental al persoanei de a se căsători. Limite legale	26
2.2.2. Limite convenționale. Clauzele de celibat	27
2.3. Dreptul de a-și alege liber viitorul soț	28
2.4. Dreptul de a nu se căsători	29
2.4.1. Contractul de curtaș matrimonial	29
2.4.2. Logodna	30
2.4.2.1. Noțiune	30
2.4.2.2. Natură juridică	30
2.4.2.3. Dovada	31
2.4.2.4. Ruperea (denunțarea) logodnei în mod unilateral. Efecte	31
2.4.2.5. Jurisprudența C.E.D.O.	33
2.4.2.6. Legislație comparată	34
2.4.2.7. Reglementarea logodnei în Codul civil	34
Capitolul II. Încheierea căsătoriei	37
<i>Secțiunea 1. Condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei</i>	37
1.1. Rațiunea reglementării. Clasificare	37
1.2. Condiții de fond pozitive	37
1.2.1. Diferența de sex	37
1.2.1.1. Condiția diferenței de sex	37
1.2.1.2. Implicațiile juridice ale transsexualismului	40
1.2.2. Vârsta matrimonială (capacitatea matrimonială)	42
1.2.2.1. Conținutul capacității matrimoniale	42
1.2.2.2. Analiza condițiilor speciale pentru căsătoria minorului	45
1.2.3. Comunicarea reciprocă a stării sănătății	51
1.2.4. Consimțământul la căsătorie	52
1.2.4.1. Reglementare	52
1.2.4.2. Condițiile de validitate ale consimțământului la căsătorie	53
1.3. Condiții de fond negative (impedimentele la căsătorie)	55
1.3.1. Noțiune. Reglementare	55
1.3.2. Clasificare	55
1.3.3. Analiza impedimentelor la căsătorie	56
1.3.3.1. Existența unei căsătorii a unuia dintre soți	56
1.3.3.2. Rudenia	57
1.3.3.3. Tutela	58
1.3.3.4. Alienația, debilitatea mintală și lipsa vremelnică a facultăților mintale	58
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile de formă ale căsătoriei</i>	59
2.1. Rațiunea reglementării	59
2.2. Clasificare	60

2.3. Formalități premergătoare căsătoriei	60
2.3.1. Enumerare	60
2.3.2. Declarația de căsătorie	60
2.3.2.1. Conținut și reglementare	60
2.3.2.2. Declarația cu privire la nume	60
2.3.2.3. Declarația cu privire la regimul matrimonial ales	62
2.3.2.4. Declarația părinților sau, după caz, a tutorelui	62
2.3.2.5. Înregistrarea și efectele declarației de căsătorie.	
Reînnoirea declarației de căsătorie	62
2.3.3. Publicitatea declarației de căsătorie	63
2.3.4. Opoziția la căsătorie	64
2.4. Formalități privind celebrarea căsătoriei	65
2.4.1. Conținut și reglementare	65
2.4.2. Competența ofițerului de stare civilă	65
2.4.3. Locul celebrării căsătoriei	67
2.4.4. Prezența personală a soților. Publicitatea efectivă prin prezența martorilor	67
2.4.5. Publicitatea virtuală a căsătoriei	67
2.4.6. Limba celebrării căsătoriei	68
2.5. Momentul încheierii căsătoriei	68
2.6. Formalități ulterioare încheierii căsătoriei	68
2.7. Proba căsătoriei	69
Capitolul III. Statutul general al persoanei căsătorite	72
<i>Secțiunea 1. Complexitatea efectelor căsătoriei</i>	72
<i>Secțiunea a 2-a. Statutul personal al soților</i>	72
2.1. Reglementare	72
2.2. Obligațiile personale reciproce ale soților	73
2.2.1. Precizări preliminare	73
2.2.2. Obligația de sprijin moral reciproc	73
2.2.3. Obligația de respect reciproc	73
2.2.4. Obligația de fidelitate	74
2.2.5. Obligația de a locui împreună (obligația de coabitare)	74
2.2.6. Îndatoririle conjugale (debitum conjugale)	76
2.2.7. Obligația de a purta numele comun	76
2.2.8. Aspecte ale independenței personale reciproce a soților	77
2.2.9. Cetățenia soților	78
<i>Secțiunea a 3-a. Statutul patrimonial al soților</i>	78
<i>Secțiunea a 4-a. Efectele căsătoriei cu privire la capacitatea de exercițiu</i>	79
Capitolul IV. Desființarea căsătoriei	80
<i>Secțiunea 1. Cazurile de nulitate (desființare) a căsătoriei</i>	80
1.1. Reglementare	80
1.2. Clasificare	80
1.3. Nulități absolute ale căsătoriei. Regim juridic	80
1.3.1. Nulități absolute care sancționează încălcarea unor condiții de fond pozitive	80
1.3.1.1. Reglementare	80

1.3.1.2. Lipsa diferențierii de sex	80
1.3.1.3. Lipsa consimțământului	81
1.3.1.4. Încălcarea dispozițiilor legale privind vârsta matrimonială	81
1.3.1.5. Fictivitatea căsătoriei	81
1.3.2. Nulități absolute care sancționează încălcarea unor condiții de fond negative (impedimente)	89
1.3.2.1. Încheierea căsătoriei de către o persoană căsătorită (art. 293 coroborat cu art. 273 C. civ., anterior, art. 5 C. fam.)	89
1.3.2.2. Încheierea căsătoriei între persoane care sunt rude în gradul prohibit de lege (art. 293 coroborat cu art. 274 C. civ., anterior, art. 6 C. fam.)	90
1.3.2.3. Căsătoria încheiată de alienatul mintal sau debilul mintal (art. 293 coroborat cu art. 276 C. civ., anterior, art. 19 coroborat cu art. 9 C. fam.)	90
1.3.3. Nulități absolute care sancționează încălcarea unor formalități la celebrarea căsătoriei	91
1.3.3.1. Precizare prealabilă	91
1.3.3.2. Încălcarea competenței materiale a ofițerului de stare civilă	92
1.3.3.3. Căsătoria încheiată cu încălcarea formalităților prevăzute de lege pentru celebrarea acesteia	92
1.3.4. Regimul juridic al nulității absolute a căsătoriei	92
1.3.4.1. Caracterizare generală	92
1.3.4.2. Titularul acțiunii	92
1.3.4.3. Imprescriptibilitatea acțiunii	93
1.3.4.4. Posibilitatea acoperirii nulității absolute a căsătoriei	93
1.4. Nulități relative ale căsătoriei. Regim juridic	94
1.4.1. Considerații generale. Reglementare	94
1.4.2. Cazurile de nulitate relativă a căsătoriei	94
1.4.2.1. Lipsa încuviințărilor cerute de lege	94
1.4.2.2. Viciile de consimțământ	95
1.4.2.3. Lipsa discernământului	97
1.4.2.4. Tutela	98
1.4.3. Regimul juridic al nulității relative a căsătoriei	98
1.4.3.1. Titularul acțiunii	98
1.4.3.2. Prescriptibilitatea acțiunii	99
<i>Secțiunea a 2-a. Aspecte de drept procesual</i>	100
2.1. Caracterul judiciar al nulității	100
2.2. Competența instanței	100
2.3. Hotărârea judecătorească privind anularea căsătoriei	100
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele nulității</i>	101
3.1. Precizări prealabile	101
3.2. Efectele retroactive ale nulității	101
3.2.1. Domenii de aplicare	101
3.2.2. Efecte extrapatrimoniale ale nulității căsătoriei	102
3.2.3. Efecte patrimoniale ale nulității căsătoriei	102

3.3. Excepții de la efectul retroactiv al nulității căsătoriei	103
3.3.1. Situația copiilor născuți dintr-o căsătorie nulă sau anulată	103
3.3.2. Căsătoria putativă	103
3.3.2.1. Definiție	103
3.3.2.2. Condițiile și dovada bunei-credințe	104
3.3.2.3. Efectele căsătoriei putative	104
3.3.2.3.1. Conținut. Domeniu de aplicare	104
3.3.2.3.2. Ambii soți au fost de bună-credință (putativitate bilaterală)	106
3.3.2.3.3. Doar unul dintre soți a fost de bună-credință (putativitate unilaterală)	107
Capitolul V. Desfacerea căsătoriei	109
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	<i>109</i>
1.1. „Dreptul” la divorț? Natura juridică a divorțului	109
1.2. Reglementare. Evoluție legislativă	110
<i>Secțiunea a 2-a. Cazurile de desfacere a căsătoriei</i>	<i>111</i>
2.1. Reglementare	111
2.2. Divorțul prin acordul soților	112
2.2.1. Evoluția reglementării divorțului prin acordul soților	112
2.2.2. Condiții generale de valabilitate a acordului soților la divorț	113
2.2.3. Divorțul prin acordul soților pe cale administrativă	114
2.2.3.1. Fundament	114
2.2.3.2. Condiții de admisibilitate	115
2.2.3.3. Întinderea acordului de voință al soților	115
2.2.3.4. Procedura	115
2.2.3.5. Mențiunea în actul de căsătorie	116
2.2.4. Divorțul prin acordul soților prin procedură notarială	116
2.2.4.1. Fundament	116
2.2.4.2. Condiții de admisibilitate	116
2.2.4.3. Întinderea acordului soților	116
2.2.4.4. Procedura	117
2.2.4.5. Mențiunea în actul de căsătorie	118
2.2.5. Refuzul ofițerului de stare civilă sau al notarului public	119
2.2.6. Divorțul prin acordul soților pe cale judiciară	119
2.2.6.1. Reglementare	119
2.2.6.2. Condiții de admisibilitate	119
2.2.6.3. Întinderea acordului de divorț	120
2.2.6.4. Procedura	120
2.3. Divorțul judiciar bazat pe culpă	122
2.3.1. Reglementare	122
2.3.2. Divorțul pentru motive temeinice bazat pe art. 373 lit. b) C. civ.	122
2.3.2.1. Condiții	122
2.3.2.2. Noțiunea de motive temeinice	122
2.3.2.3. Rolul culpei	124
2.3.2.4. Continuarea acțiunii de divorț	125

2.3.3. Divorțul pentru separarea în fapt îndelungată	126
2.3.3.1. Condiții	126
2.3.3.2. Stabilirea culpei reclamantului	127
2.3.4. Concursul între cazurile de divorț bazat pe culpă	127
2.4. Divorțul judiciar din cauza stării sănătății unui soț	130
<i>Secțiunea a 3-a. Aspecte comune privind procedura judiciară a divorțului</i>	131
3.1. Instanța competentă (art. 915 C. proc. civ.)	131
3.2. Cererea de divorț (art. 916 C. proc. civ.)	132
3.3. Cererea reconvențională (art. 917 C. proc. civ.)	132
3.4. Calitatea procesuală activă (art. 918 C. proc. civ.)	132
3.5. Cereri accesorii și incidentale (art. 919 C. proc. civ.)	133
3.6. Măsuri vremelnice (art. 920 C. proc. civ.)	134
3.7. Prezența personală a părților (art. 921 C. proc. civ.)	134
3.8. Absența reclamantului (art. 922 C. proc. civ.)	134
3.9. Citarea pârâtului (art. 923 C. proc. civ.)	134
3.10. Renunțarea la judecată (art. 924 C. proc. civ.)	135
3.11. Împăcarea soților (art. 925 C. proc. civ.)	135
3.12. Decesul unuia dintre soți (art. 926 C. proc. civ.)	135
3.13. Nemotivarea hotărârii (art. 927 C. proc. civ.)	135
3.14. Căi de atac. Publicitatea hotărârii (art. 928 C. proc. civ.)	136
<i>Secțiunea a 4-a. Efectele divorțului</i>	136
4.1. Precizări prealabile	136
4.2. Data desfacerii căsătoriei	136
4.3. Efectele culpei la desfacerea căsătoriei	137
4.4. Efectele extrapatrimoniale ale divorțului	138
4.4.1. Precizări prealabile	138
4.4.2. Efecte cu privire la relațiile personale dintre soți	138
4.4.2.1. Obligațiile reciproce ale soților	138
4.4.2.2. Numele soților	138
4.4.2.3. Capacitatea de exercițiu	140
4.5. Efectele patrimoniale ale divorțului	141
4.5.1. Încetarea regimului matrimonial	141
4.5.2. Efectele divorțului asupra locuinței familiei	142
4.5.2.1. Evoluția reglementării	142
4.5.2.2. Soluțiile legislative din Codul civil	143
4.5.3. Dreptul la despăgubiri (art. 388 C. civ.)	146
4.5.3.1. Noutatea reglementării	146
4.5.3.2. Delimitări	146
4.5.3.3. Condițiile răspunderii	146
4.5.3.4. Soluționarea cererii prin hotărârea de divorț	147
4.5.4. Prestația compensatorie (art. 390-395 C. civ.)	147
4.5.4.1. Noutatea reglementării	147
4.5.4.2. Condițiile prestației compensatorii	148
4.5.4.3. Stabilirea prestației compensatorii odată cu divorțul	149
4.5.4.4. Criteriile de stabilire a prestației compensatorii	149
4.5.4.5. Forma prestației compensatorii	149

4.5.4.6. Garanții pentru executarea rentei	150
4.5.4.7. Modificarea prestației compensatorii	151
4.5.4.8. Încetarea prestației compensatorii	151
4.5.5. Obligația de întreținere	152
4.5.6. Dreptul la moștenire	152
4.6. Efectele divorțului cu privire la relațiile dintre părinți și copii	152
4.6.1. Reglementarea anterioară Codului civil	152
4.6.2. Efectele divorțului în raporturile dintre părinți și copiii lor minori, potrivit Codului civil	153
4.6.2.1. Obligația instanței de a hotărî asupra raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori	153
4.6.2.2. Modalitățile de exercitare a autorității părintești de către părinții divorțați	160
4.6.2.3. Stabilirea locuinței copilului ¹	164
4.6.2.4. Drepturile părintelui separat de copil	167
4.6.2.5. Stabilirea contribuției părinților	168
4.6.2.6. Modificarea măsurilor luate cu privire la copil	169
TITLUL III. DREPTUL COMUN AL REGIMURILOR MATRIMONIALE	172
Capitolul I. Introducere în dreptul regimurilor matrimoniale	172
<i>Secțiunea 1. Noțiunea de regim matrimonial</i>	172
1.1. Preliminarii	172
1.2. Noțiune și reglementare	172
<i>Secțiunea a 2-a. Fundamentul regimului matrimonial</i>	173
<i>Secțiunea a 3-a. Natura juridică a regimului matrimonial</i>	174
3.1. Regimul matrimonial – modalitate a patrimoniului	174
3.2. Importanța determinării naturii juridice a regimului matrimonial	175
<i>Secțiunea a 4-a. Principiile regimurilor matrimoniale</i>	176
4.1. Principiul egalității în drepturi dintre soți	176
4.2. Principiul libertății alegerii și a modificării regimului matrimonial	177
4.2.1. Libertatea alegerii regimului matrimonial	177
4.2.2. Libertatea modificării regimului matrimonial	178
4.3. Principiul subordonării regimului matrimonial scopului căsătoriei	178
<i>Secțiunea a 5-a. Clasificarea regimurilor matrimoniale</i>	178
<i>Secțiunea a 6-a. Reperetele temporale ale regimului matrimonial</i>	180
Capitolul II. Convenția matrimonială	183
<i>Secțiunea 1. Noțiune</i>	183
<i>Secțiunea a 2-a. Originea convenției matrimoniale</i>	183
<i>Secțiunea a 3-a. Natura juridică a convenției matrimoniale. Caractere juridice</i>	184
<i>Secțiunea a 4-a. Delimitarea convenției matrimoniale de alte instituții</i>	186
4.1. Delimitarea convenției matrimoniale de căsătorie	186
4.2. Delimitarea convenției matrimoniale de logodnă	187
4.3. Delimitarea convenției matrimoniale de contractul de curtaș matrimonial	187

<i>Secțiunea a 5-a. Încheierea convenției matrimoniale</i>	187
5.1. Condițiile de fond ale convenției matrimoniale	187
5.1.1. Capacitatea	187
5.1.2. Consimțământul	188
5.1.3. Obiectul	189
5.1.3.1. Limite generale	189
5.1.3.2. Limite speciale	190
5.1.4. Cauza	191
5.1.5. Data încheierii convenției matrimoniale	191
5.1.5.1. Încheierea convenției matrimoniale înainte de căsătorie	191
5.1.5.2. Încheierea convenției matrimoniale în timpul căsătoriei	192
5.2. Condiții de formă	192
<i>Secțiunea a 6-a. Desființarea și ineficacitatea convenției matrimoniale</i>	193
6.1. Nulitatea convenției matrimoniale	193
6.1.1. Cauzele de nulitate. Regim juridic	193
6.1.1.1. Nulitatea absolută	193
6.1.1.2. Nulitatea relativă	194
6.1.2. Efectele nulității	196
6.2. Caducitatea convenției matrimoniale	197
<i>Secțiunea a 7-a. Formalități de publicitate. Opozabilitatea convenției matrimoniale</i>	198
7.1. Rațiunea reglementării formalităților de publicitate. Clasificare	198
7.2. Obiectul publicității	198
7.3. Formalități generale de publicitate	199
7.3.1. Mecanisme de publicitate	199
7.3.1.1. Mențiunea pe actul de căsătorie	199
7.3.1.2. Registrul național notarial al regimurilor matrimoniale (RNNRM)	200
7.3.1.3. Efecte. Concursul între formalitățile de publicitate	201
7.3.1.4. Consultarea registrelor	201
7.4. Formalități speciale de publicitate	202
7.5. Sancțiunea neîndeplinirii formalităților de publicitate	204
7.5.1. Inopozabilitatea	204
7.5.2. Simulația. Inopozabilitatea convenției matrimoniale secrete	205
<i>Secțiunea a 8-a. Efectele convenției matrimoniale</i>	206
Capitolul III. Regimul primar imperativ	208
<i>Secțiunea 1. Noțiune. Natură juridică și trăsături</i>	208
1.1. Noțiune	208
1.2. Natură juridică și trăsături	209
<i>Secțiunea a 2-a. Regimul primar imperativ în situația de pace conjugală</i>	210
2.1. Interdependența vieții familiale (coeziunea patrimonială a cuplului)	210
2.1.1. Locuința familiei	210
2.1.1.1. Noțiune	210

2.1.1.2. Drepturile soților asupra locuinței comune	216
2.1.1.3. Regimul juridic al locuinței familiei	216
2.1.2. Bunurile mobile care servesc locuinței familiei	223
2.1.3. Cheltuielile căsătoriei	224
2.1.3.1. Noțiune	224
2.1.3.2. Conținutul și executarea obligației de a suporta cheltuielile căsătoriei	224
2.2. Independența economică și socială reciprocă a soților	226
2.2.1. Independența profesională	226
2.2.1.1. Libertatea fiecărui soț de a exercita o profesie	226
2.2.1.2. Libertatea fiecărui soț de a dispune de veniturile obținute din exercitarea profesiei	226
2.2.1.3. Participarea unuia dintre soți la exercitarea profesiei de către celălalt soț	227
2.2.2. Independența patrimonială a soților	228
2.2.2.1. Încheierea de acte juridice	228
2.2.2.2. Depozitele bancare. Independența fiecăruia dintre soți	228
2.2.2.3. Dreptul la informare	235
<i>Secțiunea a 3-a. Adaptarea regimului matrimonial în situația de criză</i>	235
3.1. Rațiunea reglementării	235
3.2. Extinderea judiciară a puterilor unuia dintre soți	235
3.2.1. Noțiune	235
3.2.2. Natura juridică	236
3.2.3. Cauzele	236
3.2.4. Câmpul de aplicare a reprezentării judiciare	237
3.2.5. Întinderea reprezentării	237
3.2.6. Efectele reprezentării	238
3.2.7. Încetarea mandatului judiciar	238
3.3. Limitarea judiciară a puterilor unuia dintre soți	238
3.3.1. Noțiune. Reglementare	238
3.3.2. Natura măsurii	239
3.3.3. Condițiile măsurii	239
3.3.4. Caracterele măsurii	240
3.3.5. Efecte. Sancțiuni	240

TITLUL IV. REGIMURI MATRIMONIALE SECUNDARE 241

Capitolul I. Regimul comunității legale 241

Secțiunea 1. Considerații prealabile 241

Secțiunea a 2-a. Caracterizare generală 241

2.1. Principiile regimului comunității legale 241

2.2. Trăsăturile comunității legale 242

2.2.1. Un regim de comunitate parțială 242

2.2.2. Un regim legal 243

2.2.3. Un regim alternativ regimurilor convenționale 244

2.2.4. Un regim imperativ 244

2.2.5. Un regim mutabil 245

<i>Secțiunea a 3-a. Structura (compoziția) patrimoniului fiecărui soț</i>	245
3.1. Precizări prealabile	245
3.2. Bunurile comune ale soților	245
3.2.1. Calificare. Criteriile generale de determinare a bunurilor comune	245
3.2.2. Noțiunea de bunuri	247
3.2.3. Noțiunea de dobândire	248
3.2.4. Condiția dobândirii bunurilor în timpul comunității legale	251
3.2.5. Data dobândirii bunurilor	252
3.2.5.1. Cazul în care un soț dobândește un drept de creanță care îl îndreptățește să pretindă transmiterea dreptului de proprietate asupra unui lucru	252
3.2.5.2. Cazul bunurilor dobândite cu plata prețului în rate	253
3.2.5.3. Cazul bunurilor dobândite prin actele juridice afectate de modalități, respectiv termen și condiție	254
3.3. Bunurile proprii ale soților	254
3.3.1. Precizări privind categoriile de bunuri proprii	254
3.3.2. Categoriile de bunuri proprii prevăzute de Codul civil	255
3.3.3. Bunurile dobândite în afara regimului comunității legale	255
3.3.4. Bunurile dobândite în timpul căsătoriei prin moștenire, legat sau donație, dacă dispunătorul nu a prevăzut expres că ele vor fi comune [art. 340 lit. a) C. civ.]	256
3.3.4.1. Moștenirea	256
3.3.4.2. Legatul	256
3.3.4.3. Donațiile	257
3.3.4.4. Excepția potrivit căreia dispunătorul poate să prevadă ca bunul să devină comun	258
3.3.4.5. Natura juridică a darurilor de nuntă și a donațiilor făcute, cu acest prilej, de părinții unuia dintre soți	258
3.3.5. Bunurile de uz personal [art. 340 lit. b) C. civ.]	259
3.3.6. Bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, dacă nu sunt elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea legală [art. 340 lit. c) C. civ.]	260
3.3.7. Drepturile patrimoniale de proprietate intelectuală asupra propriilor creații și asupra semnelor distinctive înregistrate [art. 340 lit. d) C. civ.]	261
3.3.8. Bunurile dobândite cu titlu de premiu sau recompensă, manuscritele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de invenții și inovații, precum și alte asemenea bunuri [art. 340 lit. e) C. civ.]	261
3.3.8.1. Premiile și recompensele	261
3.3.8.2. Manuscritele științifice, literare, schițele sau proiectele artistice, proiectele de invenții și inovații	262
3.3.9. Indemnizația de asigurare sau despăgubirea pentru prejudiciul material sau moral adus unuia dintre soți [art. 340 lit. f) C. civ.]	262
3.3.9.1. Indemnizația de asigurare	262

3.3.9.2. Despăgubirea pentru pagube pricinuite persoanei	263
3.3.10. Valoarea care reprezintă și înlocuiește un bun propriu sau bunul în care a trecut această valoare [art. 340 lit. g) C. civ.]	263
3.3.11. Fructele bunurilor proprii [art. 340 lit. h) C. civ.]	265
3.4. Calificarea anumitor categorii de bunuri	266
3.4.1. Natura juridică a salariului	266
3.4.2. Sumele economisite și depuse la bancă	267
3.4.3. Construcțiile efectuate de soți sau de unul dintre aceștia	267
3.4.4. Sporul valorii imobilului bun propriu al unuia dintre soți	272
3.5. Dovada bunurilor	273
3.5.1. Dovada bunurilor comune	273
3.5.2. Dovada bunurilor proprii	273
3.6. Pasivul matrimonial	275
3.6.1. Datoriile soților	275
3.6.1.1. Calificarea datoriilor soților	275
3.6.1.2. Categoriile de datorii comune potrivit Codului civil	275
3.6.1.3. Obligațiile născute în legătură cu conservarea, administrarea sau dobândirea bunurilor comune [art. 351 lit. a) C. civ.]	276
3.6.1.4. Obligațiile contractate de soți împreună [art. 351 lit. b) C. civ.]	276
3.6.1.5. Obligațiile asumate de oricare dintre soți pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei [art. 351 lit. c) C. civ.]	276
3.6.1.6. Repararea prejudiciului cauzat prin însușirea, de către unul dintre soți, a bunurilor aparținând unui terț, în măsura în care, prin aceasta, au sporit bunurile comune ale soților [art. 351 lit. d) C. civ.]	277
3.6.2. Regimul juridic al datoriilor soților	277
3.6.2.1. Reguli specifice	277
3.6.2.2. Regimul juridic al datoriilor personale	278
3.6.2.3. Regimul juridic al datoriilor comune	278
<i>Secțiunea a 4-a. Funcționarea regimului comunității legale</i>	279
4.1. Considerații generale privind gestiunea bunurilor comune	279
4.2. Gestiunea bunurilor comune potrivit Codului civil	282
4.2.1. Aspecte generale	282
4.2.2. Mecanismul gestiunii paralele	283
4.2.2.1. Domeniul de aplicare	283
4.2.2.2. Răspunderea pentru actele care prejudiciază comunitatea	285
4.2.3. Mecanismul gestiunii comune (cogestiunii)	288
4.2.3.1. Domeniul de aplicare	288
4.2.3.2. Modalitățile de exprimare a consimțământului	293
4.2.3.3. Sancțiuni	294
4.2.3.4. Aspecte privind exercițiul acțiunilor în justiție cu privire la bunurile comune	297
4.2.4. Gestiunea exclusivă	301

4.3. Gestiunea bunurilor proprii	301
4.4. Regimul comunității legale a soților – paradigma proprietății devălmașe	302
4.4.1. Proprietatea devălmașă în concepția Codului civil	302
4.4.2. Regimul juridic al bunurilor dobândite de concubini versus comunitatea legală a soților	303
4.4.2.1. Natura juridică a bunurilor dobândite în timpul concubinajului	303
4.4.2.2. Aplicarea mecanismelor de gestiune a bunurilor comune ale soților în cazul proprietății devălmașe	306
<i>Secțiunea a 5-a. Partajul bunurilor comune în timpul căsătoriei</i>	307
5.1. Precizări prealabile. Reglementare	307
5.2. Partajul bunurilor comune în timpul căsătoriei la cererea unuia dintre soți	308
5.2.1. Reglementare. Cazuri și condiții	308
5.2.2. Efectele partajului în timpul căsătoriei. Menținerea comunității	310
5.3. Împărțea bunurilor comune în timpul căsătoriei la cererea creditorilor unuia dintre soți	311
5.3.1. Condiții	311
5.3.2. Efectele admiterii acțiunii	311
5.4. Împărțirea bunurilor comune pe cale incidentală	311
<i>Secțiunea a 6-a. Comunitatea legală a soților la confluența legii societăților</i>	312
6.1. Precizări prealabile	312
6.2. Bunul comun ca aport social	313
6.2.1. Reglementare	313
6.2.2. Regimul juridic al aportului de bunuri comune în cazul societăților cu personalitate juridică	313
6.2.2.1. Precizări prealabile	313
6.2.2.2. Condițiile în care un bun comun poate fi adus ca aport social	314
6.3. Natura juridică a titlurilor de valoare	315
6.3.1. Delimitări conceptuale	315
6.3.2. Dobândirea calității de asociat sau acționar	316
6.3.2.1. La constituirea societății	316
6.3.2.2. Ulterior constituirii societății	318
6.3.3. Natura și regimul juridic ale titlului de valoare	320
6.3.3.1. Natura juridică. Controverse și soluții	320
6.3.3.2. Gestiunea titlurilor de valoare bunuri comune	321
6.4. Datoriile soților ca asociați	322
<i>Secțiunea a 7-a. Încetarea și lichidarea comunității</i>	322
7.1. Încetarea regimului comunității legale	322
7.1.1. Reglementare	322
7.1.2. Cauzele încetării regimului comunității legale	323
7.1.3. Efectele încetării comunității legale	324

7.1.4. Funcționarea comunității post-matrimoniale în cazul divorțului	324
7.1.4.1. Natura juridică a bunurilor și a datoriilor. Subzistența comunității	324
7.1.4.2. Gestiunea bunurilor comune în cadrul comunității post-matrimoniale	328
7.2. Lichidarea comunității legale	328
7.2.1. Modalitățile de lichidare	328
7.2.2. Lichidarea comunității. Partajul bunurilor comune	329
7.2.3. Partajul bunurilor comune prin hotărâre judecătorească	331
7.2.4. Efectele partajului	335
Capitolul II. Regimuri matrimoniale convenționale	337
Secțiunea 1. Preliminarii	337
Secțiunea a 2-a. Regimul comunității convenționale	337
2.1. Reglementare	337
2.2. Clauze referitoare la compoziția comunității	338
2.2.1. Comunitatea extinsă	338
2.2.2. Comunitatea restrânsă	339
2.3. Clauze de modificare a gestiunii bunurilor	339
2.4. Clauze privind lichidarea și partajul comunității	340
2.4.1. Preliminarii	340
2.4.2. Clauza de preciput	341
2.4.2.1. Reglementare	341
2.4.2.2. Obiect	341
2.4.2.3. Beneficiar	342
2.4.2.4. Caducitatea	342
2.4.2.5. Efecte	342
2.4.2.6. Executare	345
2.4.3. Modalități privind lichidarea comunității convenționale	347
Secțiunea a 3-a. Regimul separației de bunuri	348
3.1. Caracterizare generală	348
3.2. Reglementare. Fundament	349
3.3. Separația patrimonilor	349
3.3.1. Separația activului	349
3.3.2. Dovada bunurilor	351
3.3.3. Separația pasivului	352
3.3.4. Gestiunea bunurilor	353
3.3.5. Lichidarea regimului	353
Secțiunea a 4-a. Regimul participării la achiziții	354
Capitolul III. Modificarea regimului matrimonial secundar	356
Secțiunea 1. Reglementare	356
Secțiunea a 2-a. Modificarea convențională	357
2.1. Delimitări conceptuale	357
2.2. Condiții de fond	358
2.3. Condiții de formă și măsuri de publicitate	359
2.4. Efectele modificării convenționale a regimului matrimonial	359

<i>Secțiunea a 3-a. Modificarea judiciară a regimului comunității</i>	361
3.1. Reglementare. Condiții	361
3.2. Efectele schimbării judiciare a regimului comunității	361
3.2.1. Efecte între soți	361
3.2.2. Efecte față de terți	362

TITLUL V. RUDENIA ȘI AFINITATEA **363**

Capitolul I. Aspecte generale privind rudenția și afinitatea **363**

<i>Secțiunea 1. Rudenia</i>	363
1.1. Definiții	363
1.2. Clasificare	363
1.3. Gradul de rudenie	364
<i>Secțiunea a 2-a. Afinitatea</i>	364

Capitolul II. Regimul general al filiației **365**

<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind instituția filiației</i>	365
1.1. Precizări preliminare	365
1.2. Definiția filiației	365
1.3. Clasificare	365
1.3.1. Filiația față de mamă și filiația față de tată	366
1.3.2. Filiația din căsătorie și filiația din afara căsătoriei	366
<i>Secțiunea a 2-a. Filiația și statutul civil al persoanei fizice</i>	367
2.1. Considerații generale	367
2.2. Dovada filiației	367
2.3. Posesia de stat (folosirea stării civile)	368
2.3.1. Noțiune și structură	368
2.3.2. Efectele posesiei de stat în materia filiației	369
2.4. Recunoașterea de filiație – act de stare civilă	370
2.4.1. Definiție	370
2.4.2. Natură juridică	370
2.4.3. Caracterele juridice ale recunoașterii de filiație ca act juridic	370
2.4.4. Condițiile de fond ale recunoașterii	371
2.4.5. Condițiile de formă ale recunoașterii de filiație	372
2.4.6. Înscrierea recunoașterii de filiație	372
2.4.7. Contestarea recunoașterii de filiație	373
2.4.8. Nulitatea recunoașterii	374
2.4.8.1. Nulitatea absolută a recunoașterii	374
2.4.8.2. Nulitatea relativă a recunoașterii	374
2.4.8.3. Efecte. Înscrierea mențiunii	375
2.4.9. Recunoașterea fictivă (de complezență)	375
2.5. Acțiunile în justiție privind filiația	376
2.5.1. Noțiune și clasificare	376
2.5.2. Aspecte comune privind acțiunile referitoare la filiație	377
2.5.2.1. Filiația legal stabilită	377
2.5.2.2. Citarea părinților și a copilului	377
2.5.2.3. Inadmisibilitatea renunțării	377
2.5.2.4. Situația copilului	377

2.5.2.5. Acțiunea formulată în caz de moștenire vacantă	378
2.5.2.6. Regimul juridic al hotărârilor în materie de filiație	378
2.5.2.7. Efectele stabilirii filiației asupra unui proces penal	378
Capitolul III. Filiația față de mamă	379
<i>Secțiunea 1. Temeiul filiației față de mamă</i>	379
<i>Secțiunea a 2-a. Modurile de stabilire a filiației față de mamă</i>	379
2.1. Stabilirea filiației față de mamă prin înregistrarea nașterii copilului	379
2.1.1. Procedura înregistrării nașterii copilului	379
2.1.1.1. Declarația de naștere	379
2.1.1.2. Termenul de declarare a nașterii	380
2.1.2. Dovada filiației față de mamă	381
2.2. Stabilirea filiației față de mamă prin recunoaștere	381
2.2.1. Cazurile în care se poate face recunoașterea filiației față de mamă	381
2.2.1.1. Nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă	381
2.2.1.2. Copilul a fost înregistrat ca fiind născut din părinți necunoscuți	382
2.2.2. Copiii care pot fi recunoscuți	383
2.3. Stabilirea filiației față de mamă prin hotărâre judecătorească	384
2.3.1. Cazuri	384
2.3.2. Titularul acțiunii în stabilirea filiației față de mamă	384
2.3.3. Imprescriptibilitatea acțiunii	385
2.3.4. Persoana împotriva căreia se pornește acțiunea	385
2.3.5. Dovada filiației față de mamă	385
2.4. Contestarea filiației față de mamă	385
2.4.1. Presumția de filiație	385
2.4.1.1. Presumția nu corespunde adevărului biologic	386
2.4.1.2. Inaplicabilitatea prezumției de filiație	386
2.4.1.3. Mijloace de probă	387
2.4.2. Contestarea/nulitatea recunoașterii de maternitate	387
2.4.3. Contestarea filiației față de mamă stabilite prin hotărâre judecătorească	387
Capitolul IV. Filiația față de tată	388
<i>Secțiunea 1. Noțiune și temei</i>	388
<i>Secțiunea a 2-a. Timpul legal al concepțiunii copilului</i>	388
2.1. Importanța problemei	388
2.2. Noțiune	388
2.3. Forța probantă a prezumției timpului legal al concepțiunii copilului	389
<i>Secțiunea a 3-a. Paternitatea copilului din căsătorie</i>	389
3.1. Presumția de paternitate	389
3.1.1. Definiție	389
3.1.2. Temeiul prezumției de paternitate	390
3.1.3. Condițiile aplicării prezumției de paternitate	390
3.1.4. Caracterul exclusiv al prezumției	390

3.1.5. Conflicte de paternitate (dubla paternitate)	390
3.1.5.1. Cazuri	390
3.1.5.2. Soluții	391
3.1.6. Prezumția de paternitate și mențiunile din actul de naștere al copilului	391
3.1.7. Forța prezumției de paternitate	392
3.2. Acțiunea în tăgăda paternității	393
3.2.1. Precizări prealabile	393
3.2.2. Cazurile în care se poate tăgădui paternitatea	393
3.2.3. Titularii acțiunii în tăgăda paternității	395
3.2.3.1. Evoluție legislativă	395
3.2.3.2. Soțul mamei	397
3.2.3.3. Mama copilului	399
3.2.3.4. Copilul	399
3.2.3.5. Tatăl biologic	402
3.2.3.6. Ministerul Public	403
3.3. Acțiunea în contestarea filiației față de tatăl din căsătorie	403
<i>Secțiunea a 4-a. Filiația față de tatăl din afara căsătoriei</i>	404
4.1. Reglementare	404
4.2. Stabilirea paternității prin recunoaștere	404
4.2.1. Noțiune	404
4.2.2. Copiii care pot fi recunoscuți	404
4.2.3. False conflicte de paternitate	405
4.3. Stabilirea paternității prin hotărâre judecătorească	405
4.3.1. Fundamentul acțiunii	405
4.3.2. Titularul acțiunii	405
4.3.3. Imprescriptibilitatea acțiunii	406
4.3.4. Persoana împotriva căreia se introduce acțiunea	407
4.3.5. Obiectul acțiunii	407
4.3.6. Mijloacele de probă	408
4.3.6.1. Prezumția de paternitate	408
4.3.6.2. Recunoașterea/mărturisirea	408
4.3.6.3. Expertiza medico-legală a filiației	409
4.3.6.4. Dreptul la despăgubiri	412
<i>Secțiunea a 5-a. Aspecte comune privind contestarea paternității neconforme cu posesia de stat</i>	412
5.1. Condiții	412
5.2. Obiectul acțiunii	414
5.3. Mijloace de probă	414
Capitolul V. Reproducerea umană asistată medical cu un terț donator	415
<i>Secțiunea 1. Precizări prealabile</i>	415
<i>Secțiunea a 2-a. Reglementare</i>	415
<i>Secțiunea a 3-a. Regimul filiației</i>	416
<i>Secțiunea a 4-a. Consimțământul</i>	416
<i>Secțiunea a 5-a. Contestarea filiației</i>	417
<i>Secțiunea a 6-a. Răspunderea tatălui</i>	417

<i>Secțiunea a 7-a. Confidențialitatea informațiilor</i>	418
<i>Secțiunea a 8-a. Raporturile dintre tată și copil</i>	418
Capitolul VI. Situația legală a copilului ca efect al stabilirii filiației	419
<i>Secțiunea 1. Considerații generale</i>	419
<i>Secțiunea a 2-a. Drepturile și îndatoririle părintești</i>	419
<i>Secțiunea a 3-a. Numele copilului</i>	420
TITLUL VI. ADOPTIA	422
Capitolul I. Considerații introductive	422
<i>Secțiunea 1. Reglementare</i>	422
1.1. Cadrul legislativ intern	422
1.2. Reglementări internaționale	423
<i>Secțiunea a 2-a. Noțiunea de adopție</i>	424
<i>Secțiunea a 3-a. Felurile adopției</i>	425
3.1. Adopția națională și internațională	425
3.2. Adopția minorului/adopția majorului	427
<i>Secțiunea a 4-a. Principiile adopției</i>	427
Capitolul II. Adopția internă. Condițiile încuviințării	428
<i>Secțiunea 1. Clasificarea condițiilor</i>	428
<i>Secțiunea a 2-a. Condiții privind persoanele care pot fi adoptate</i>	428
2.1. Interesul superior al copilului	428
2.2. Vârsta adoptatului	429
2.3. Consimțământul părinților/tutorei	430
2.4. Consimțământul copilului	433
2.5. Inexistența unei adopții anterioare	434
<i>Secțiunea a 3-a. Condițiile privind persoanele care pot adopta</i>	435
3.1. Condițiile generale privind adoptatorul	435
3.1.1. Condiții de fond pozitive privind persoanele care pot adopta	435
3.1.1.1. Capacitatea	435
3.1.1.2. Aptitudinea morală și materială de a adopta	435
3.1.1.3. Consimțământul adoptatorului	435
3.1.1.4. Consimțământul soțului adoptatorului	436
3.1.2. Condiții de fond negative	436
3.1.2.1. Aptitudinea psihică a adoptatorului	436
3.1.2.2. Alte impedimente legale	436
3.2. Condiții privind adopția de către o familie	437
3.2.1. Adopția de către doi soți	437
3.2.2. Este permisă adopția de către două persoane necăsătorite?	437
3.3. Condiții speciale privind adopția copilului celui alt soț/concubin	438
3.3.1. Adopția de către soție a copilului din afara căsătoriei recunoscut de soț	438
3.3.2. Adopția de către concubin a copilului firesc/adoptiv al celui alt concubin	438
<i>Secțiunea a 4-a. Condiții bilaterale privind adoptatorul și adoptatul</i>	439
4.1. Diferența de vârstă	439
4.2. Impedimentul rezultând din rudenie	439

4.3. Impedimentul întemeiat pe calitatea de soț/fost soț	439
Capitolul III. Adopția internațională. Condițiile încuviințării	440
<i>Secțiunea 1. Condiția specială cu privire la persoana adoptatorului</i>	440
<i>Secțiunea a 2-a. Condiția specială cu privire la persoana adoptatului</i>	440
Capitolul IV. Cadrul instituțional al încheierii adopției	442
Capitolul V. Procedura adopției interne	443
<i>Secțiunea 1. Etapele procedurii</i>	443
<i>Secțiunea a 2-a. Atestarea familiei sau persoanei apte să adopte (art. 16-25 din lege)</i>	443
<i>Secțiunea a 3-a. Întocmirea planului individualizat de protecție a copilului (art. 26-27 din lege)</i>	444
<i>Secțiunea a 4-a. Deschiderea procedurii adopției</i>	445
4.1. Rațiunea reglementării. Excepții	445
4.2. Condițiile deschiderii procedurii adopției	445
4.3. Aspecte de procedură	446
4.3.1. Cererea pentru deschiderea procedurii adopției	446
4.3.2. Judecata cererii pentru deschiderea procedurii adopției	446
4.3.3. Cuprinsul și efectele hotărârii judecătorești prin care a fost deschisă procedura	447
4.3.4. Revizuirea hotărârii privind deschiderea procedurii adopției	447
<i>Secțiunea a 5-a. Potrivirea dintre copil și persoana/familia adoptatoare (art. 36-39 din lege)</i>	449
<i>Secțiunea a 6-a. Încredințarea copilului în vederea adopției</i>	450
6.1. Rațiunea reglementării. Excepții	450
6.2. Condițiile încredințării	450
6.3. Cererea pentru încredințarea copilului în vederea adopției. Judecata cererii	451
6.4. Durata încredințării copilului în vederea adopției	451
6.5. Efectele încredințării în vederea adopției ¹	451
6.6. Urmărirea evoluției copilului	452
6.7. Revocarea/prelungirea măsurii încredințării	452
<i>Secțiunea a 7-a. Încuviințarea adopției de către instanța judecătorească</i>	452
7.1. Competența	452
7.2. Calitate procesuală activă	452
7.3. Mijloace de probă	453
7.4. Procedura de judecată	453
7.4.1. Citarea (art. 49 din lege)	453
7.4.2. Luarea consimțământului la adopție (art. 50 din lege)	453
Capitolul VI. Procedura adopției internaționale	455
<i>Secțiunea 1. Considerații prealabile</i>	455
<i>Secțiunea a 2-a. Etapele procedurii</i>	455
<i>Secțiunea a 3-a. Încuviințarea adopției internaționale de către instanță</i>	456
<i>Secțiunea a 4-a. Formalități ulterioare încuviințării adopției internaționale</i>	456

Capitolul VII. Natura juridică a adopției	457
Capitolul VIII. Efectele adopției	459
<i>Secțiunea 1. Data la care se produc efectele</i>	459
<i>Secțiunea a 2-a. Efecte asupra rudeniei civile</i>	459
<i>Secțiunea a 3-a. Raporturile dintre adoptator și adoptat. Autoritatea părintească</i>	460
<i>Secțiunea a 4-a. Numele de familie al adoptatului</i>	460
<i>Secțiunea a 5-a. Informațiile cu privire la adopție</i>	461
Capitolul IX. Încetarea adopției	463
<i>Secțiunea 1. Cauzele de încetare</i>	463
<i>Secțiunea a 2-a. Desfacerea adopției</i>	463
2.1. Desfacerea de drept a adopției	463
2.2. Desfacerea adopției pe cale judiciară	463
2.2.1. Dacă este în interesul superior al copilului	463
2.2.2. La cererea adoptatorului	464
2.2.3. La cererea adoptatului	465
2.3. Efectele desfacerii adopției	465
<i>Secțiunea a 3-a. Nulitatea adopției</i>	465
3.1. Cauzele de nulitate	465
3.2. Efectele nulității adopției	467
<i>Secțiunea a 4-a. Efectele încetării adopției</i>	467
Capitolul X. Reglementări procedurale comune în materia cererilor privind adopția	469
<i>Secțiunea 1. Competența instanțelor judecătorești</i>	469
1.1. Competența internațională	469
1.2. Competența materială și competența teritorială	469
<i>Secțiunea a 2-a. Natura procedurii</i>	469
<i>Secțiunea a 3-a. Cererile privind adopția</i>	470
<i>Secțiunea a 4-a. Compunerea instanței</i>	470
<i>Secțiunea a 5-a. Procedura de judecată</i>	470
Capitolul XI. Registrul național pentru adopții	472
Capitolul XII. Monitorizare și activități postadopție	473
<i>Secțiunea 1. Noțiuni</i>	473
<i>Secțiunea a 2-a. Conținut. Durata</i>	473

TITLUL VII. PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI. AUTORITATEA PĂRINTEASCĂ

	475
Capitolul I. Considerații generale	475
<i>Secțiunea 1. Cadrul legal</i>	475
<i>Secțiunea a 2-a. Noțiunea de copil</i>	476
<i>Secțiunea a 3-a. Principiile care stau la baza protecției și promovării drepturilor copilului</i>	477
3.1. Principiul interesului superior al copilului [art. 263 C. civ., art. 2 și art. 6 lit. a) din Legea nr. 272/2002]	477
3.2. Egalitatea șanselor și nediscriminarea	478
3.3. Responsabilizarea părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești	478

3.4. Primordialitatea responsabilității părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor copilului	479
3.5. Descentralizarea serviciilor de protecție a copilului, intervenția multisectorială și parteneriatul dintre instituțiile publice și organismele private autorizate	481
3.6. Asigurarea unei îngrijiri individualizate și personalizate pentru fiecare copil	481
3.7. Respectarea demnității copilului	481
3.8. Ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate (art. 264 C. civ. și art. 29 din Legea nr. 272/2004)	482
3.9. Asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului, ținând cont de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție	482
3.10. Celeritate în luarea oricărei decizii cu privire la copil	483
3.11. Asigurarea protecției împotriva abuzului, neglijării, exploatării și a oricărei forme de violență asupra copilului	483
3.12. Interpretarea fiecărei norme juridice referitoare la drepturile copilului în corelație cu ansamblul reglementărilor din această materie	484
Capitolul II. Autoritatea părintească	485
<i>Secțiunea 1. Noțiune. Natura juridică a drepturilor părintești</i>	485
<i>Secțiunea a 2-a. Principiile și durata autorității părintești</i>	487
<i>Secțiunea a 3-a. Conținutul autorității părintești</i>	487
3.1. Conținutul general al noțiunii	487
3.2. Drepturile și obligațiile părintești cu privire la persoana copilului	488
3.2.1. Dreptul și obligația părinților de a stabili și păstra identitatea copilului	488
3.2.2. Dreptul și obligația de a crește copilul	489
3.2.3. Dreptul părintelui de a avea legături personale cu copilul	493
3.2.4. Dreptul de a veghea la creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copilului	496
3.2.5. Dreptul de a stabili locuința copilului	496
3.2.6. Dreptul de a consimți la logodna, căsătoria și adopția copilului	497
3.2.7. Dreptul de a contesta măsurile dispuse de autorități cu privire la copil și de a formula cereri și acțiuni în nume propriu și în numele copilului	497
3.3. Drepturile și îndatoririle părintești cu privire la bunurile copilului minor	498
3.3.1. Dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului	498
3.3.2. Dreptul și îndatorirea de a reprezenta/asista pe minor în actele civile ori de a încuviința aceste acte	498
<i>Secțiunea a 4-a. Mecanismele de exercitare a autorității părintești</i>	499
4.1. Regula exercitării autorității părintești în comun și în mod egal	499

4.2. Mecanisme speciale de exercitare a autorității părintești	500
4.3. Delegarea exercitării autorității părintești (art. 104-108 din Legea nr. 272/2004)	501
<i>Secțiunea a 5-a. Soluționarea neînțelegerilor dintre părinți</i>	502
Capitolul III. Răspunderea părinților pentru neîndeplinirea îndatoririlor părintești	504
<i>Secțiunea 1. Reglementare</i>	504
<i>Secțiunea a 2-a. Cazurile (motivele) decăderii din drepturile părintești</i>	504
<i>Secțiunea a 3-a. Cine poate cere decăderea din drepturile părintești</i>	505
3.1. Sesizarea instanței de tutelă	505
3.2. Sesizarea Direcției generale de asistență socială și protecția copilului	506
<i>Secțiunea a 4-a. Protecția copilului până la soluționarea cererii de decădere</i>	506
<i>Secțiunea a 5-a. Probațiunea motivelor de decădere</i>	507
<i>Secțiunea a 6-a. Unele aspecte de procedură</i>	507
<i>Secțiunea a 7-a. Efectele decăderii din drepturile părintești</i>	507
<i>Secțiunea a 8-a. Redarea exercițiului drepturilor părintești</i>	508
TITLUL VIII OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE	510
Capitolul I. Aspecte generale privind obligația de întreținere	510
<i>Secțiunea 1. Reglementare. Fundament. Noțiune</i>	510
1.1. Reglementare	510
1.2. Fundament	510
1.3. Noțiune. Natură juridică	510
<i>Secțiunea a 2-a. Persoanele între care există obligația de întreținere și ordinea în care se datorează</i>	511
2.1. Persoanele între care există obligația de întreținere	511
2.2. Ordinea în care se datorează întreținerea	513
<i>Secțiunea a 3-a. Condițiile generale ale obligației de întreținere</i>	514
3.1. Condiții privind creditorul obligației de întreținere	514
3.1.1. Reglementare. Enumerare	514
3.1.2. Starea de nevoie	515
3.1.3. Imposibilitatea de a se întreține din munca sau bunurile sale	515
3.1.4. Comportamentul corespunzător al creditorului întreținerii	516
3.2. Condiții privind debitorul obligației de întreținere	517
3.2.1. Reglementare. Enumerare	517
3.2.2. Inexistența unei alte persoane obligate la întreținere în ordinea prevăzută de art. 519 C. civ.	517
3.2.3. Existența mijloacelor de a presta întreținerea sau a posibilității de a dobândi aceste mijloace	518
3.3. Dovada îndeplinirii condițiilor obligației de întreținere	520
<i>Secțiunea a 4-a. Executarea obligației de întreținere</i>	520
4.1. Cuantumul întreținerii	520
4.2. Modalități de executare a obligației legale de întreținere	520
4.3. Data de la care se acordă întreținerea	521

4.4. Modificarea cuantumului întreținerii	521
4.5. Încetarea obligației de întreținere	522
4.6. Plata pensiei de întreținere	522
4.7. Restituirea întreținerii nedatorate	523
<i>Secțiunea a 5-a. Caracterele juridice ale obligației de întreținere</i>	523
5.1. Legalitatea	523
5.2. Caracterul personal	524
5.3. Inadmisibilitatea renunțării la întreținere	525
5.4. Caracterul reciproc	526
5.5. Caracterul succesiv	526
5.6. Caracterul variabil	527
5.7. Caracterul divizibil	527
Capitolul II. Particularități ale unor obligații de întreținere	529
<i>Secțiunea 1. Obligația de întreținere între soți</i>	529
<i>Secțiunea a 2-a. Obligația de întreținere între foștii soți</i>	530
<i>Secțiunea a 3-a. Obligația de întreținere dintre părinți și copii</i>	531

TITLUL IX. SOLUȚIONAREA AMIABILĂ A CONFLICTELOR DE FAMILIE.

MEDIAREA	536
Capitolul I. Considerații generale din perspectiva teoriei conflictelor	536
<i>Secțiunea 1. Premise conceptuale</i>	536
<i>Secțiunea a 2-a. Cadrul legal general al procedurii medierii</i>	539
2.1. Medierea la nivel european	539
2.2. Reglementarea procedurii medierii în dreptul român	539
2.2.1. Definiție și principii	539
2.2.2. Procedura medierii	543
Capitolul II. Medierea conflictelor de familie	549
<i>Secțiunea 1. Cadrul special privind medierea conflictelor de familie</i>	549
<i>Secțiunea a 2-a. Particularități privind procedura de mediere a conflictelor de familie</i>	552
2.1. Conținutul reglementării speciale privind medierea conflictelor de familie	552
2.2. Probleme privind ascultarea minorului și ancheta psihosocială în procedura medierii	553
Bibliografie	561

TITLUL I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL CIVIL AL FAMILIEI

„Familia este cea mai veche dintre toate societățile
și singura naturală” (J.J. Rousseau)

„Căminul este locul unde, când trebuie să te duci acolo,
ceilalți sunt obligați să te primească” (Robert Frost)

Secțiunea 1. Familia. Drept și sociologie

Formă de conviețuire umană ancestrală, familia nu a putut rămâne în afara sferei de reglementare a dreptului. La nivelul cel mai general, acte internaționale au statuat că *familia este elementul natural și fundamental al societății* [art. 16 pct. 3 din Declarația universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948 și art. 23 pct. 1 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice^[1], adoptat de același for la 16 decembrie 1966].

Pe de altă parte, s-a constatat că, în fapt, în viața de zi cu zi, oamenii recurg rareori la dreptul familiei. Morala, moravurile, tradițiile și religia alcătuiesc țesătura de bază a relațiilor de familie. S-a spus că *oamenii trăiesc ca și cum dreptul familiei n-ar exista; non-dreptul este esența relațiilor de familie, pe când dreptul este un accident* (Jean Carbonnier).

Dar, atunci când intervin, instituind drepturi și obligații specifice, normele juridice s-au dovedit a fi relativ rigide, inflexibile, tehnice și imprevizibile, în raport cu așteptările comune ale oamenilor. Este un paradox, o capcană a dreptului familiei care, în pofida aparențelor, nu este întotdeauna „familiar”.

Relațiile de familie, astfel cum se stabilesc în fapt, formează obiectul de cercetare al *sociologiei familiei*, în timp ce relațiile de familie, astfel cum sunt reglementate prin norme juridice, formează, în principal, obiectul *dreptului familiei*.

Distincția între planul sociologic și cel juridic implică o delimitare corespunzătoare între noțiunea de familie în sens sociologic și noțiunea de familie în sens juridic.

Atât din punct de vedere sociologic, cât și din punct de vedere juridic asistăm la numeroase prefaceri, la o răsturnare și reasezare a valorilor tradiționale ale familiei, nu fără dificultăți explicabile prin tradiția și conservatorismul care au dominat întotdeauna relațiile de familie.

^[1] Ratificat de România prin Decretul nr. 214/1974 și publicat în B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

Secțiunea a 2-a. Noțiunea de familie în sens sociologic

2.1. Definiția sociologică a familiei

Definițiile sociologice ale noțiunii de familie s-au concentrat asupra relațiilor dintre membrii ei, precum și asupra resorturilor acestor relații, remarcând evoluția acestora odată cu evoluția societății, în ansamblul său.

Studiile de sociologie a familiei au evidențiat schimbările petrecute în structura și funcțiile familiei contemporane, în comparație cu familia tradițională. Sunt, astfel, puse în lumină tendințele actuale ale fenomenului familial, precum:

- o scădere generală și semnificativă a ratei nupțialității și a ratei natalității, paralel cu o creștere a numărului persoanelor celibatate și al persoanelor care trăiesc în concubinaj (uniuni libere), precum și al cuplurilor fără descendenți;
- creșterea numărului divorțurilor și al copiilor născuți în afara căsătoriei;
- presiunea exercitată de cuplurile formate din persoane de același sex (forme moderne de parteneriat sau așa-numitele „experimente neofamiliale”);
- implicațiile tehnicilor de reproducere umană asistată medical.

Concluziile acestor analize s-au reflectat în expresii precum „familia în derivă” sau „criza familiei”.

De aici și dificultățile întâmpinate în elaborarea unei definiții.

Tradițional, *familia*, în sens sociologic, ca formă specifică de comunitate umană, desemnează *grupul de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie, ce se caracterizează prin comunitate de viață, sentimente și aspirații*^[1].

Definițiile sociologice moderne ale familiei exprimă mutațiile pe care aceasta le cunoaște în societatea contemporană. Astfel, familia a fost definită ca „o formă de comunitate umană alcătuită din *cel puțin doi indivizi*, uniți prin legături de căsătorie și/sau paterne, realizând, mai mult sau mai puțin, latura biologică și/sau cea psihosocială”^[2].

Această definiție a fost propusă având în vedere faptul că, în prezent, există o diversitate de familii ce se pot rezuma doar la unul dintre cele două aspecte menționate. Astfel, *famiile monoparentale* sunt doar paterne, adică întemeiate pe legături de filiație, și realizează doar latura psihosocială.

În esență, definițiile sociologice pun accentul pe ideea de „comunitate umană”, „conviețuire”, de aceea atât căsătoria, cât și filiația – firească sau adoptivă – sunt privite ca situații de fapt.

^[1] A se vedea M. Voinea, *Sociologia familiei*, Universitatea București, 1993, p. 5 și urm.

^[2] A se vedea I. Mitrofan, C. Ciupercă, *Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei*, Ed. Press Mihaela, București, 1998, p. 17. Pentru alte definiții sociologice ale familiei, dar care toate se circumscriu în esență acestor elemente esențiale, a se vedea B.D. Molo-man, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 13-18.

2.2. Tipuri de familii

Sociologia familiei utilizează o paletă terminologică variată pentru a acoperi diversitatea situațiilor concrete care intră în sfera noțiunii de familie.

În acest sens, se face distincție între:

- *familia nucleară*, formată din părinți și copiii lor necăsătoriți, și familia *extinsă*, rezultată din reunirea mai multor familii nucleare. Familia nucleară este o structură întâlnită, în prezent, în majoritatea comunităților umane moderne. Familia extinsă – mai frecventă în comunitățile tradiționale – cuprinde rudele în linie directă și pe cele colaterale, trei sau mai multe generații;

- *familia de origine*, în care persoana se naște și crește, alcătuită din părinți, frați și surori, numită și familie de orientare, și *familia de procreare*, conjugală, creată prin propria căsătorie, formată din soți și copii; după cum se poate vedea, alcătuirea celor două tipuri de familie este relativ identică, iar ceea ce le diferențiază este perspectiva din care sunt definite: cea a persoanei care privește către trecut, către originea sa și cea a persoanei care „abandonându-și originea” își construiește prezentul și viitorul, întemeindu-și propria familie, aducând pe lume copii, într-o nouă familie de origine ș.a.m.d.;

- *familia de rezidență*, formată din persoane care locuiesc împreună și *familii de interacțiune*, caracterizate prin schimburi reciproce de produse, vizite etc.;

- *familia normală*, care îndeplinește toate funcțiile familiei – funcția biologică, funcția psihosocială și educativă, precum și funcția economică – și *familia dezorganizată*, vulnerabilă, în care una sau mai multe funcții sunt deficitare;

- *familii patriarhale, matriarhale și egalitare*, clasificate astfel în funcție de modul de exercitare a autorității. În *sistemul patriarhal* autoritatea este deținută de bărbatul cel mai în vârstă sau de soț. În *sistemele matriarhale*, autoritatea este exercitată de femeia cea mai în vârstă sau de soție. În prezent, este predominant *sistemul egalitar*, în care puterea și autoritatea familiale sunt repartizate în mod egal între soț și soție.

Dreptul valorifică aceste distincții și clasificări sociologice pentru a asigura o reglementare cât mai adecvată și apropiată de realitățile sociale.

2.3. Funcțiile familiei

Sociologii și juriștii nu au o viziune unitară asupra funcțiilor familiei. Astfel, în timp ce sociologii (nici ei nefiind cu toții de acord asupra numărului și clasificării acestor funcții) identifică funcții precum cele biologică și sanitară, economică, de solidaritate, educativă sau socializatoare, juriștii s-au concentrat asupra următoarelor trei funcții:

a) *funcția biologică sau de perpetuare a speciei*. Dincolo de multiplele motivații apte să ducă la constituirea unei familii (cum sunt cele sociale, religioase, care țin de tradiție, culturale și economice), atracția biologică dintre bărbat și femeie și impulsul emoțional, sentimentele, au fost primele „argumente” care i-au convins pe oameni să întemeieze o familie. Desigur, la acestea trebuie adăugată nevoia instinctuală a omului de a lăsa urmași, redusă semnificativ de evoluția societății, mai ales a celei contemporane, dar imposibil de înlăturat cu totul. În acest sens, se poate spu-

ne că, prin familie, viața individului „se eternizează”, în sensul că fiecare absoarbe trecutul prin strămoșii săi și ia în stăpânire viitorul prin urmașii săi.

Așa fiind, în pofida scăderii natalității în societatea modernă, funcția biologică rămâne una din funcțiile familiei, recunoscută ca atare, atât de sociologi, cât și de juriști.

b) funcția educativă sau psiho-socială. Această funcție a familiei se exprimă prin raportare la copii, fiind consacrată ca atare la nivel constituțional și legal. Astfel, art. 48 din Constituție^[1] („Familia”) prevede că familia se întemeiază pe (...) dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

Familia este prima „școală” pentru formarea caracterului, laboratorul de desăvârșire a bunelor maniere și a moravurilor, „sâmburele” civilizației.

c) funcția economică. Această funcție se manifesta pregnant în cadrul familiei tradiționale, privită ca unitate economică, de producție (familia agricultorilor, a meșteșugarilor etc.). Dar și familia modernă păstrează caracteristica de „unitate economică”, cel puțin din perspectiva consumului: fiecare familie are un buget propriu, pe care îl gospodărește în vederea ducerii traiului în comun, a satisfacerii necesităților membrilor ei. Cele mai importante aspecte patrimoniale ale căsătoriei se reflectă pe plan juridic în instituția regimurilor matrimoniale.

Legislația actuală consacră, *in terminis*, posibilitatea manifestării în circuitul civil a funcției economice a familiei, în cel mai propriu sens al acestui termen.

Astfel, O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale^[2], cu modificările ulterioare, prevede în art. 2 lit. h) că întreprinderea familială este întreprinderea economică, fără personalitate juridică, organizată de un întreprinzător persoană fizică împreună cu familia sa, iar prin familie, potrivit art. 2 lit. d), se înțelege soțul, soția, copiii acestora care au împlinit vârsta de 16 ani la data autorizării întreprinderii familiale, rudele și afinii până la gradul al patrulea inclusiv.

Întreprinderea familială, în sensul acestei reglementări, este supusă autorizării și înregistrării în registrul comerțului, în condițiile Legii nr. 26/1990 privind registrul comerțului, republicată^[3], cu modificările și completările ulterioare (art. 1).

De asemenea, potrivit Legii nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență^[4], întreprinderea familială și membrii ei pot fi supuși procedurii simplificate prevăzute de acest act normativ [art. 38 alin. (2) lit. b)].

Pe de altă parte, soții pot constitui între ei sau cu terții, inclusiv alți membri ai familiei o societate cu personalitate juridică, în condițiile Legii societăților nr. 31/1990, republicată^[5]. În acest caz, subiect de drept este însă societatea cu personalitate juridică, chiar dacă ea are și o bază familială.

[1] Republicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003.

[2] Publicată în M. Of. nr. 328 din 25 aprilie 2008.

[3] Republicată în M. Of. nr. 49 din 4 februarie 1998.

[4] Publicată în M. Of. nr. 466 din 25 iunie 2014.

[5] Republicată în M. Of. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004.

Secțiunea a 3-a. Noțiunea de familie^[1] în sens juridic

3.1. Cadrul legislativ general

3.1.1. Reglementarea relațiilor de familie din perspectiva dreptului național

Examinarea noțiunii juridice de familie presupune raportarea la actele normative care reglementează relațiile de familie, pentru a desprinde ceea ce definește familia în „ochii legiuitorului”.

Abundența reglementărilor care privesc în mod direct sau indirect familia impune o sistematizare a acestor acte normative, în funcțiile de liniile directe ale reglementării, pentru a circumscrie astfel sfera dreptului civil al familiei în raport cu celelalte discipline juridice.

Din perspectiva diversității reglementării, se poate spune că, *lato sensu*, dreptul familiei este, la rândul lui, ramificat. Astfel, se poate vorbi de un drept civil al familiei, de un drept social al familiei, de un drept penal al familiei (care sancționează violența în familie sau încălcarea altor obligații familiale), de un drept fiscal al familiei.

Stricto sensu, dreptul familiei este înțeles ca un *drept civil al familiei*. Legea cadru care reglementează relațiile de familie este **Codul civil adoptat prin Legea nr. 287/2009^[2]**, intrată în vigoare la 1 octombrie 2011, în **Cartea a II-a „Despre familie”** (art. 258-534).

Prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil^[3] [art. 230 lit. m)] a fost expres abrogat Codul familiei^[4] (Legea nr. 4/1953, intrată în vigoare la 1 februarie 1954).

3.1.2. Noțiunea de „viață de familie” din perspectiva Constituției și a dreptului european al drepturilor omului

Raportarea la actele normative presupune atât aplicarea dreptului intern, cât și a tratatelor internaționale la care România este parte, a căror forță juridică este dată de dispozițiile art. 20 din Constituție, care afirmă – în materia drepturilor fundamentale ale omului – preeminența reglementărilor internaționale.

Atât normele la nivel constituțional (art. 26 și art. 48 din Constituție), cât și cele internaționale (art. 16 din Declarația universală a drepturilor omului, art. 23 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 8 și art. 12 din **Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale**, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994^[5]) consacră dreptul fundamental al persoanei la viața de familie și la ocrotirea acesteia.

^[1] Etimologic, termenul de familie provine din limba latină, *familia*, -ae și desemna la origini toți sclavii care trăiau sub același acoperiș sub puterea aceluiași *pater familias*.

^[2] Republicat în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

^[3] Publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

^[4] Publicat în B. Of. nr. 1 din 4 ianuarie 1954.

^[5] Publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994. *Brevitatis causa*, referirile la această convenție vor fi făcute prin utilizarea prescurtării CEDO.

Astfel, **art. 26 din Constituție** prevede în alin. (1) că autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată, iar alin. (2) statuează că persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.

Înțelesul noțiunii de *viață de familie*, potrivit art. 26 din Constituție, urmează, așadar, să fie determinat, în lumina art. 20 alin. (1) din aceeași Lege fundamentală, în corelație cu art. 8 din CEDO, astfel cum acesta este interpretat prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

De asemenea, potrivit **art. 8 din CEDO**, orice persoană are dreptul să i se respecte viața sa privată și de familie, domiciliul și corespondența. Nu este admis amestecul niciunei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

În materia căsătoriei, **art. 12 din CEDO** prevede că, începând cu vârsta stabilită de lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept.

De asemenea, **art. 9 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene**, semnată la 7 decembrie 2000 și intrată în vigoare la 1 decembrie 2009, stabilește că dreptul persoanei de a se căsători și de a întemeia o familie sunt garantate de legile naționale care reglementează exercițiul acestor drepturi.

Toate aceste texte consacră, așadar, nu un singur drept fundamental, ci două, respectiv *dreptul la căsătorie* și *dreptul de a întemeia o familie*; chiar dacă cele două drepturi sunt strâns legate, totuși nu sunt condiționate unul de celălalt.

Astfel, este posibil ca „familia” să fie întemeiată pe simple legături de fapt, în lipsa încheierii unei căsătorii, cuplul aducând pe lume copii în cadrul acestei conviețuiri în fapt.

De asemenea, întemeierea unei familii se poate realiza și prin adoptarea unui copil de către o persoană necăsătorită^[1].

Prin urmare, *dreptul fundamental de a întemeia o familie nu este condiționat de dreptul la căsătorie, ci – mai curând – de dreptul de a avea copii, deci de a procrea, precum și de dreptul de a adopta copii*.

Reciproca este, însă, valabilă: întrucât prin căsătorie se întemeiază întotdeauna o familie, chiar dacă soții nu procrează sau nu adoptă un copil, rezultă că dreptul la căsătorie implică întotdeauna dreptul de a întemeia o familie.

Pornind de la aceste dispoziții din CEDO, se poate vorbi de apariția unei noțiuni extinse, „autonome și supranaționale” a vieții de familie. În esență, pentru a beneficia de protecție, viața de familie trebuie să fie efectivă și caracterizată prin relații reale și strânse între membrii săi^[2].

[1] A se vedea C. Bîrsan, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I. Drepturi și libertăți, Ed. All Beck, București, 2005, p. 856-857.

[2] În sensul că, pentru instanța europeană, nu instituția familiei este cea care trebuie să facă obiectul tuturor preocupărilor, ci viața de familie, iar, în zilele noastre, cele două noțiuni

Este remarcabilă evoluția practicii Curții europene în ceea ce privește noțiunea de viață de familie.

Astfel, dacă inițial prin familie erau avute în vedere relațiile dintre soți, precum și relațiile între aceștia și copiii lor minori, treptat noțiunea de „viață de familie” s-a extins și asupra relațiilor de familie *de facto* care nu se întemeiază pe căsătorie. Aceasta a permis așezarea pe poziții de egalitate a familiei tradiționale („legitime”), bazată pe căsătoriei, și a familiei „naturale”, alcătuită din părinți necăsătoriți și copii.

Pentru a determina dacă între două persoane există o viață de familie *de facto*, Curtea a arătat că se poate ține seama de o serie de elemente, cum ar fi împrejurarea de a se ști dacă membrii cuplului trăiesc împreună și de cât timp, respectiv dacă au copii, prin naștere sau prin adopție, ca dovadă a angajamentului lor unul față de celălalt^[1]. S-a decis că deși, ca regulă generală, coabitarea constituie o condiție a vieții de familie, în mod excepțional și alți factori pot, de asemenea, demonstra că o relație are suficientă constanță pentru a crea legături de familie *de facto*^[2].

Relațiile dintre părinți și copii intră, de asemenea, în conținutul noțiunii de viață de familie: legăturile personale dintre părinte și copilul său, chiar dacă relația dintre părinți s-a rupt, reprezintă un element esențial al vieții de familie^[3]. Ceea ce interesează este existența în fapt a unei vieți de familie, deoarece simpla legătură biologică, fără alte elemente care să indice existența unor raporturi personale strânse între un părinte și copilul său, nu este suficientă pentru a intra sub protecția art. 8 din Convenție.

Totodată, relațiile dintre rude apropiate, precum cele între bunici și nepoți^[4] pot avea un rol considerabil, după cum – în anumite circumstanțe, dată fiind apropierea realizată în timp – cele dintre unchi și nepot constituie o viață de familie în sensul art. 8 al Convenției^[5].

În sfârșit, în cauza *Schalk și Kopf contra Austriei*, prin Hotărârea din 24 iunie 2010, constatând că atitudinea societății față de cuplurile homosexuale a cunoscut o evoluție rapidă în numeroase state membre ale UE, Curtea a apreciat că se impune revizuirea propriei jurisprudențe de până atunci, conform căreia un cuplu homosexual nu intră sub protecția vieții de familie, ci doar în sfera „vieții private”. În acest sens, Curtea a reținut că, în măsura în care legislația națională nu reglementează posibilitatea consacrării legale a unei asemenea uniuni, se ajunge la încălcarea art. 8 din Convenție referitor la protecția vieții de familie, coroborat cu art. 14 referitor la discriminare prin raportare la cuplurile heterosexuale. Altfel spus, Curtea a reținut că, deși statele nu sunt obligate să reglementeze căsătoriile între

nu mai coincid, viața de familie detașându-se de familie, a se vedea *J.Fr. Renucci*, Tratat de drept european al drepturilor omului, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 262-263.

^[1] A se vedea C.E.D.O., *X, Y, Z c. Regatului Unit*, 22 aprilie 1997, Recueil, 1997-II.

^[2] A se vedea C.E.D.O., *Kroon ș.a. c. Olandei*, 27 octombrie 1994, Serie A nr. 297-C.

^[3] A se vedea C.E.D.O., *Elsholz c. Germaniei*, 13 iulie 2000, Recueil 2000-VIII; *Johansen c. Norvegiei*, 7 august 1996; *Bronda c. Italiei*, 9 iunie 1998, Recueil 1998-IV.

^[4] A se vedea C.E.D.O., *Bronda c. Italiei*, 9 iunie 1998, Recueil 1998-IV.

^[5] A se vedea Comis. E.D.O., avizul în cauza *Boyle c. Regatului Unit*, atașat hotărârii Curții din 28 februarie 1994, Serie A, nr. 282-B. În cauză s-a realizat reglementarea amiabilă a litigiului.

persoane de același sex, totuși cuplurile homosexuale sunt într-o situație comparabilă cu cea a cuplurilor heterosexuale în ceea ce privește recunoașterea juridică și protecția uniunii lor. Pe cale de consecință, uniunea între două persoane de același sex intră în sfera vieții de familie și beneficiază de protecția consacrată de art. 8 din CEDO, chiar dacă art. 12 nu obligă statele membre să reglementeze căsătoriile între persoane de același sex^[1]. Statele au în această privință o marjă mare de apreciere, în sensul că, fie permit încheierea unei căsătorii între persoane de același sex, fie reglementează diverse forme de parteneriat înregistrat, esențial fiind să asigure protecție juridică vieții de familie în cadrul acestor uniuni. Această orientare a Curții a fost reafirmată în cauza *Oliari ș.a. contra Italiei*, prin Hotărârea din 21 iulie 2015. *În concluzie, jurisprudența C.E.D.O., creată în aplicarea art. 8 al Convenției, pune în lumină obligația statelor de a respecta „viața de familie”, într-o concepție largă asupra relațiilor de familie. Nici elementul legal, nici elementul biologic nu sunt suficiente pentru a beneficia de protecția Convenției, fără elementul liant, care este cel social. Se creează, așadar, o prețioasă punte între familia în sens juridic și familia în sens sociologic.*

3.2. Noțiunea de familie din perspectiva reglementărilor interne

3.2.1. Polivalența juridică a noțiunii de familie

Determinarea noțiunii juridice a familiei presupune, pe de o parte, stabilirea conținutului acestei noțiuni, iar, pe de altă parte, a sferei de cuprindere, respectiv, a întinderii raporturilor de familie care intră în cuprinsul noțiunii.

Noțiunea de familie este *polivalentă*, deoarece atât *conținutul*, cât și *întinderea* raporturilor de familie depind de materia reglementată și de natura intereselor ocrotite prin norma juridică.

Sensul „de drept comun” al noțiunii de familie se determină, de regulă, potrivit Codului civil, care constituie principalul izvor de drept în materia relațiilor de familie.

Există însă reglementări în diferite materii, care dau *definiții speciale* familiei.

3.2.2. Noțiunea de familie potrivit Codului civil

În primul rând, identificarea sensului juridic al noțiunii de familie nu poate face abstracție de principala caracteristică a familiei, identificată de sociologi, și anume aceea de a fi un *grup de persoane*.

Cu toate acestea, familia nu este un subiect colectiv de drept civil, distinct de membrii săi, respectiv nu are personalitate juridică, chiar dacă poate fi provocatoare ideea de a face o asemenea analogie^[2].

^[1] În Austria fost adoptată o lege care reglementează parteneriatul înregistrat și care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2010.

^[2] În triada individ – familie – stat se consideră că, din punct de vedere istoric, la origini nu a existat nici statul, nici individul, privit singular. În societățile tradiționale, nu exista decât grupul întemeiat pe legătura dintre bărbat și femeie și pe legătura de sânge. Individul era total integrat acestui grup, fără posibilitatea de a-l modifica, ci doar de a-l perpetua, interesul de grup prevalând asupra celui individual. De aceea, statutul individului se stabilea prin apartenența la un anumit grup familial și prin rolul pe care îl avea în acest grup. În acest sens, s-a spus că familia constituie un fel de „societate arhaică”. Prin urmare, noțiunea de

Subiect de drept în raporturile juridice de familie este întotdeauna persoana fizică, individul care are calitatea de membru al familiei, indiferent de sensul sociologic sau juridic al acestei noțiuni.

În al doilea rând, acest grup de persoane se particularizează în plan juridic prin *drepturile și obligațiile specifice ale membrilor săi, care intră în conținutul raporturilor juridice de familie*.

Cu alte cuvinte, în abordarea juridică accentul nu mai cade pe comunitatea de viață, interese și aspirații specifică familiei, ci pe drepturile și obligațiile a căror exercitare și, respectiv, executare asigură sau ar trebui să asigure tocmai menținerea existenței în comun, împlinirea intereselor și aspirațiilor membrilor familiei.

Pornind de la aceste elemente, deși *Codul civil* nu conține o definiție a familiei, din ansamblul reglementării rezultă că *familia reprezintă grupul de persoane între care există drepturi și obligații care se nasc din căsătorie, rudenie, adopție, precum și din alte raporturi asimilate de lege, sub anumite aspecte, raporturilor de familie*^[1].

În al treilea rând, comparând noțiunea juridică a familiei în sensul Codului civil cu noțiunea sociologică a familiei rezultă că, deși există multiple elemente comune, pot exista situații în care nu se suprapun.

a) astfel, *pot exista relații de familie în sens sociologic, fără a fi reglementate de dreptul familiei*.

Este cazul *concubinajului (uniune liberă)*, despre care se mai afirmă uneori că „este în afară de lege”. Aceasta nu înseamnă că legea îl *interzice ori că aceia care aleg această formă de conviețuire pot fi sancționați*, după cum nu înseamnă nici că legea se dezinteresează în mod absolut de această situație. „În afară de lege” este doar o expresie care sugerează că *raporturile juridice dintre concubini nu sunt supuse reglementărilor din Codului civil*, care – în prezent – reglementează numai cuplul bazat pe căsătorie, în sensul tradițional al noțiunii.

Însă, chiar dacă legea se dezinteresează în ceea ce privește *raporturile personale* dintre concubini, în schimb, *raporturile patrimoniale* dintre ei sunt supuse dreptului civil, ca drept comun. De asemenea, în măsura în care din raporturile de concubinaj rezultă copii, filiația, precum și raporturile dintre părinți și copiii din afara căsătoriei sunt supuse reglementărilor din Codul civil^[2].

personalitate juridică – creație juridică târzie – apare ca incompatibilă cu familia, ca și grup „originar”, primar de persoane. A se vedea *M.-T. Meulders-Klein*, *La personne, la famille, le droit. Trois décennies de mutations en occident*, Bruylant, Bruxelles, 1999, p. 434.

^[1] Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între bărbați și femei, republicată (M. Of. nr. 150 din 1 martie 2007), cu modificările și completările ulterioare utilizează noțiunile de „statut familial”, înțeles ca fiind acel statut prin care o persoană se află în relații de rudenie, căsătorie sau adopție cu altă persoană și „statul marital”, adică acel statut prin care o persoană este necăsătorit/ă, căsătorit/ă, divorțat/ă, văduv/ă [art. 4 lit. i) și j)].

^[2] Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei nr. 3/1988 a invitat statele membre să acorde atenție raporturilor patrimoniale dintre persoanele care conviețuiesc în cadrul uniunilor libere, astfel încât să se asigure valabilitatea convențiilor pe care le încheie între ele, pentru a reglementa raporturile lor patrimoniale, precum și testamentului pe care unul îl face în favoarea celuilalt, în sensul că acestea nu trebuie considerate ca fiind contrare ordinii publice.

Este semnificativă, din această perspectivă, reglementarea cuprinsă în art. 515-8 C. civ. fr., potrivit căreia concubinajul este o uniune de fapt, caracterizată prin comunitate de viață, ca-

Semnificativ este și faptul că, deși Codul civil nu cuprinde nicio referire expresă la concubinaj, unele texte recunosc implicit anumite efecte ale acestuia, ignorate de reglementarea anterioară. De exemplu, art. 426 C. civ. instituie o prezumție simplă de paternitate în cazul conviețuirii între concubini în perioada timpului legal al concepțiunii copilului, iar art. 441 C. civ. are în vedere reproducerea umană asistată medical cu un terț donator și în cazul unui cuplu heterosexual care nu are la bază căsătoria.

Mai mult, legislația specială în materia adopției instituie posibilitatea adopției unui copil care are un singur părinte, necăsătorit, în condițiile în care acesta din urmă se află într-o relație stabilă și conviețuiește cu o persoană de sex opus, necăsătorită, care nu este rudă cu acesta până la gradul al patrulea, și declară prin act autentic notarial că noul adoptator a participat direct și nemijlocit la creșterea și îngrijirea copilului pentru o perioadă neîntreruptă de cel puțin 5 ani [art. 6 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției, republicată^[1]];

b) invers, *pot exista situații în care nu există relații de familie, în sens sociologic, deși acestea – din anumite rațiuni – sunt reglementate de Codul civil ca raporturi „asimilate” celor de familie* (de exemplu, raporturile dintre foștii soți în materia obligației legale de întreținere).

3.2.3. Definiții legale speciale ale familiei

În diferite materii, legiuitorul a prevăzut expres un sens special al noțiunii de familie.

În măsura în care există asemenea definiții, ele se vor aplica cu prioritate, potrivit principiului *specialia generalibus derogant*.

De exemplu:

– **art. 17 din Legea locuinței nr. 114/1996, republicată^[3]**, prevede că din familie fac parte soții, copiii lor minori și majori, precum și părinții soților care locuiesc și gospodăresc împreună. Este vorba, deci, despre familia *extinsă*, din punct de vedere sociologic;

– **Codul civil** reglementează, în materia succesiunilor, categoria largă a moștenitorilor legali, care îi cuprinde pe descendenți, ascendenți, rudele în linie colaterală până la gradul al patrulea inclusiv și soțul supraviețuitor;

– **art. 5 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, republicată^[4]**, prevede că prin membru al familiei se înțelege: ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; soțul/soția și/sau fostul soț/fosta soție; persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc; tutorele sau altă persoană care exercită în fapt

re prezintă un caracter de stabilitate și continuitate, între două persoane, de sex diferit sau de același sex, care trăiesc în cuplu.

^[1] Republicată în M. Of. nr. 259 din 19 aprilie 2012.

^[2] Pentru unele dezvoltări privind concubinajul, a se vedea C.C. Hageanu, Dreptul familiei și actele de stare civilă, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 19-22.

^[3] Republicată în M. Of. nr. 393 din 31 decembrie 1997.

^[4] Republicată în M. Of. nr. 205 din 24 martie 2014.

ori în drept drepturile față de persoana copilului; reprezentantul legal sau altă persoană care îngrijește persoana cu boală psihică, dizabilitate intelectuală ori handicap fizic, cu excepția celor care îndeplinesc aceste atribuții în exercitarea sarcinilor profesionale. Se remarcă în această materie o extensie semnificativă a noțiunii de familie, realizată prin Legea nr. 25/2012^[1];

– **Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată**^[2], cu modificările și completările ulterioare, folosește în **art. 4** o paletă largă de sensuri ale noțiunii, precum: familie (părinții și copiii acestora); familie extinsă (părinții, copilul și rudele acestuia până la gradul IV inclusiv), familie substitutivă (persoanele, altele decât cele care aparțin familiei extinse, care, în condițiile legii, asigură creșterea și îngrijirea copilului);

– **Legea nr. 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei, republicată**^[3], prevede în **art. 2** că beneficiază de alocație familia formată din soț, soție și copiii aflați în întreținerea acestora, care locuiesc împreună, precum și familia formată din persoana singură și copiii aflați în întreținerea acesteia și care locuiesc împreună cu aceasta, denumită familie monoparentală. Se consideră familie, în înțelesul acestei legi, și bărbatul și femeia necăsătoriți, cu copiii lor și ai fiecăruia dintre ei, care locuiesc și gospodăresc împreună, dacă aceasta se consemnează în ancheta socială.

Secțiunea a 4-a. Obiectul dreptului civil al familiei. Principii. Evoluția reglementării

4.1. Obiectul de reglementare

Obiectul de reglementare al dreptului civil al familiei îl formează raporturile privind *căsătoria* (încheierea, desfacerea, desființarea și efectele căsătoriei); *rudenie și adopția*, precum și *raporturile asimilate*, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie. În această din urmă categorie intră anumite raporturi juridice în materia obligației de întreținere dintre foștii soți (art. 389 C. civ.), dintre un soț și copilul firesc al celuilalt soț (art. 517 C. civ.), dintre moștenitorii unei persoane care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținere fără a avea obligația legală și minorul respectiv (art. 518 C. civ.).

Raporturile de familie au în conținutul lor atât *drepturi și obligații nepatrimoniale* (considerate ca fiind precumpănitoare), cât și *drepturi și obligații patrimoniale* și au un caracter *intuitu personae*.

Dreptul civil al familiei nu cuprinde și raporturile succesoriale dintre membrii familiei, ci doar raporturile juridice care își au temeiul nemijlocit în acte și fapte juridice specifice relațiilor de familie. Raporturile succesoriale sunt distincte, chiar dacă moștenirea legală presupune existența unor raporturi de rudenie, pentru că, în acest caz, temeiul moștenirii îl constituie faptul decesului unei persoane.

[1] Publicată în M. Of. nr. 165 din 13 martie 2012.

[2] Republicată în M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014.

[3] Republicată în M. Of. nr. 785 din 22 noiembrie 2012.

4.2. Principiile dreptului civil al familiei

4.2.1. Considerații generale

În ceea ce privește principiile dreptului familiei, acționează – pe de o parte – *principiul egalității* [egalitatea dintre bărbat și femeie – art. 16 din Constituție, dintre soți – art. 48 alin. (1) din Constituție și art. 258 alin. (1) C. civ., dintre copilul din afara căsătoriei, precum și copilul adoptat și copilul din căsătorie – art. 48 alin. (3) din Constituție, art. 260 și art. 448 C. civ.], iar – pe de altă parte – se constată că raporturile dintre părinți și copii nu pot intra în acest tipar, deoarece sunt raporturi de *autoritate părintească* specifice dreptului civil al familiei, guvernate de *principiul interesului superior al copilului* [art. 263 și art. 483 alin. (2) C. civ. și art. 2 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului], care prevalează în raport cu interesele celorlalte părți. Sub aspectul statutului juridic al copilului și al principiilor care îl guvernează, o veritabilă reformă conceptuală a realizat-o Convenția ONU din 1989 cu privire la drepturile copilului^[1], ratificată de România prin Legea nr. 18/1990. De altfel, este de remarcat că, în general, principiile dreptului civil al familiei se regăsesc atât în acte internaționale, cât și în reglementări interne, fie ele de forță constituțională sau legală.

Analiza succintă a principiilor dreptului familiei impune ordonarea lor într-o anumită succesiune, determinată de faptul că unele din ele funcționează în general, dar și în cadrul căsătoriei și al familiei (*principiul egalității sexelor*), altele sunt specifice numai căsătoriei (*principiul monogamiei*, *principiul liberului consimțământ la căsătorie*, *principiul ocrotirii căsătoriei*), în timp ce altele – în sfârșit – sunt specifice familiei, indiferent că aceasta are sau nu la bază căsătoria (*principiul solidarității familiale*).

4.2.2. Principiul egalității sexelor

Egalitatea dintre bărbat și femeie nu este specifică doar instituției căsătoriei, având o aplicabilitate care excede ariei dreptului familiei; acest principiu se regăsește în art. 7 al Declarației universale a drepturilor omului, art. 26 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale^[2], art. 14 din CEDO și în art. 16 din Constituție. Principiul a dobândit o aplicare detaliată în Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în diverse domenii (accesul la muncă, la cultură, la procesul de luare a deciziilor etc.). În dreptul civil al familiei, principiul are modalități de aplicare specifice, consacrate ca atare în art. 23 pct. 4 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, precum și în Constituție [care prevede, în art. 48 alin. (1), *egalitatea soților în căsătorie*] și în Codul civil [**art. 258 alin. (1)**].

^[1] Republicată în M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

^[2] Ratificat prin Decretul nr. 212/1974 (B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974).